

BUREISINGEN I VEST-AGDER.^{*)}

Av landbrukssekretær Thv. Erikstad.

VEST-AGDER er et utpreget småbruksfylke, og der er bare ganske få store eiendommer. Etter jordbrukstellingen i 1929 var der her i fylket 11,518 særskilt matrikulerte bruk, og av dette antall bruk hadde bare 25 bruk over 100 dekar dyrket jord. Det største antall bruk, nemlig 7243, hadde fra 10 til 50 dekar dyrket jord.

Vest-Agder har heller ikke store sammenhengende strekninger av udyrket jord som egner sig til bureising i større stil, men derimot er der til de fleste bruk mere eller mindre dyrkbar jord som egner sig for dyrking.

Nydyrkingen ut fra de eldre bruk har den aller største betydning, og etter forholdene her har den vært drevet ganske intenst. Etter jordbrukstellingen i 1929 viser det sig at gjennomsnittlig for landet er 10,4 % av den dyrkede jord dyrket i årene 1918 til 1929, og det tilsvarende tall for Vest-Agder i samme tidsrum er 14,4 %. Fra og med 1919 til og med 1934 utgjør nydyrkingen ca. 20,5 % av det dyrkede areal.

Bureisingen har foregått i betydelig mindre målestokk enn nydyrkingen. Fra 1921 til 1934 er det med statsbidrag reist ialt 143 bruk, og av disse er 8 bruk gått ut fra landbruksselskapets felter. De øvrige er reist ved deling av eldre bruk. Også de nye bruk som er reist ved deling av eldre bruk, er forholdsvis små. Gjennomsnittsstørrelsen er på ca. 40,2 dekar dyrkbar mark for de bruks vedkommende som er reist etter 1925. Før den tid var brukene enda mindre. Hertil kommer skog og beite. Før de bruks vedkommende som landbruksselskapet har utparsellert og som det er bevilget statsbidrag til (til uthus), er gjennomsnittsstørrelsen 101,9 dekar dyrkbar jord, og dessuten ca. 200 dekar skog og utmark. Med hensyn til dyrkbar jord kan det altså bli store bruk etter forholdene her.

Når bureisingen her i fylket ikke har vært større enn som foran nevnt, kommer det ikke av at interessen for bureisingen er liten, men årsaken er at der er lite jord igjen som ligger lagelig til i dalene. Den meste udyrkede jord ligger på heiene mellom fylkets mange dalfører, og der blir bureisingen som regel forholdsvis kostbar, idet der i de fleste tilfelle må bygges nye veier. På slike steder kan neppe bureisingen forsvares uten at man kan få reise flere bruk på samme sted, eller også at man på den måte kan skaffe vei til eldre veiløse gårder eller bruk.

På slike steder må brukene gjøres så store at bureisingsmann med familie virkelig har betingelser for å leve der, ellers vil man risikere at de før eller senere flytter fra brukene for å slå sig ned andre steder hvor utkommet er rimeligere.

^{*)} I det følgende har redaksjonen tenkt å bringe en serie artikler om bureising og jorddyrking i forskjellige fylker. Serien begynner i dette hefte med to artikler fra Vest-Agder.

Fig. 1. Bureisingsbruk, Hønemyr i Finsland.

Et annet viktig moment ved bureisingen er at jordprisen er rimelig. Her i fylket har prisen i mange tilfelle for bruk som er delt fra eldre bruk, vært høi, ja altfor høi. Der hvor prisen har vært for høi, har landbruksselskapet sett det som en viktig oppgave å få prisen ned på et rimelig nivå. Som forholdene for tiden ligger til rette, er der mange unge mennesker som enten har lite å gjøre, eller går helt arbeidsløse, som i det hele tatt ikke tenker på prisen når de bare kan få et nytt bruk og få begynt. Når så de årene som lånene står rente- og avdragsfritt er gått, er der fare for at enkelte må gå fra eienommen, som er blitt altfor dyr.

For de felters vedkomende som landbruksselskapet har kjøpt inn, har man holdt på det prinsipp at jorden må være rimelig i innkjøp, så den etterat de nødvendige vei- og kanaliseringsarbeider er utført, kan selges billig til bureisingsmennene. Likeså har man hatt for øie å kjøpe slike felter hvor velarbeider og om mulig også senkningsarbeider kan komme andre enn bare bureisingsmennene til gode. Dette har man i de fleste tilfelle også oppnådd.

Selskapets bureisingsvirksomhet ledes av en bureisingsnevnd på tre mann. Denne nevnd består av formannen i jordstyret i det herred hvor bureisingen foregår, den fylkesagronom som har med planleggelsen av arbeidet på feltene, og selskapets sekretær, som fungerer som formann. På den måte oppnår man å få kontinuitet i arbeidet, samtidig som man får de lokale interesser og det lokale kjennskap representert i nevnden, og man er godt tilfreds med den ordning.

I. Det første felt innkjøpte landbruksselskapet på Høne-

myr og Djupesland i Finsland i 1929. Feltet har et totalareal på 1283,7 dekar og blev betalt med kr. 15,858.60.

Av det samlede areal er ca. 400 dekar skog og skogbunn, ca. 700 dekar myr og ca. 90 dekar dyrkbar fastmark. Hertil kommer ca. 14 dekar dyrket mark og en del naturlig eng. På dette felt er utført et ganske betydelig arbeide før brukene blev utparsellert.

Det første arbeide man tok fatt på, var å senke Djupeslandsvannet, som ligger i feltets søndre del. Før vannet blev senket var det urådd å få gravet de åpne grøfter og kanaler som trengtes. For det annet tok man fatt på veispørsmålet. Ved samarbeide med kommunen og fylkets veivesen lykkedes det å få fremmet en gjennomgangsbygdevei på 5 km. som var beregnet å skulde koste kr. 30,000.00. Hertil bidrog Landbruksdepartementet med kr. 5000.00 som de nye bruks andel. De øvrige utgifter blev dekket av veifondet og opsitterne. Veien går like over feltet, og vedlikeholdet er overtatt av det offentlige, så bureiserne har på den måte fått en utmerket veiforbindelse med bilrute til Kristiansand. Dette veianlegg kommer også flere andre gårder til gode, og der vil også bli adskillig gjennomgangstrafikk.

Avstanden fra feltet til Kristiansand er ca. 40 km. Fra denne bygdevei er bygget gårdsveier til de bruk som ikke ligger like ved veien. Gårdsveiene er oparbeidet av bureisingsmennene selv med bidrag av staten. Landbruksdepartementets tilskudd til gårdsveiene har ialt vært kr. 1550.00, og altså tilsammen for samtlige veier kr. 6550.00. Iberegnet det foran nevnte senkningsarbeide av Djupeslandsvannet er der ialt gravet 5353 meter grøfter og åpne kanaler, som tilsammen har kostet kr. 13,476.69. Hertil kommer utgiftene til kartlegging, skylddeling, lysinger, tinglysing, gårdsskatt, tilsyn og kassererarbeide med tilsammen kr. 1389.82. De samlede utgifter for staten blev altså kr. 21,416.51.

Feltet blev delt i 5 bruk med følgende areal og solgt til nedenstående priser:

Solbakken,	227	dekar,	solgt for	kr.	2300.00
Heimstad,	255	»	—»—	»	2500.00
Hønemyr,	242	»	—»—	»	5200.00
Solheim,	265	»	—»—	»	2650.00
Åsvik,	273	»	—»—	»	2730.00

Den samlede salgssum blir således kr. 15,380.00, eller kr. 478.60 mindre enn det blev betalt for feltet da det blev kjøpt.

Dyrkbar jord til hvert bruk varierer fra 100 og opover til 170 dekar. Til brukene var det så meget skog at bureisingsmennene for en stor del har tatt materialene til bygging av uthus i egen skog.

II. Det annet felt blev innkjøpt på Rygg i Gylaland i 1930. Feltet har et sammenhengende areal på 881,2 dekar. Hertil kommer et lite skogstykk og litt tidligere dyrket jord som ikke er sammen-

Fig. 2. Bureisingsfelt, Rygg i Gyland.

hengende med den øvrige jord. Feltet blev tilsammen betalt med kr. 5600.00.

Av arealet er 246,2 dekar dyrkbart, 475 dekar skog og beite og 160 dekar snaufjell.

Ryggfeltet ligger like ved bygdeveien, så det har ikke vært nødvendig med annen veibygging enn gårdsvei til to av brukene. Feltet har en grei beliggenhet, og ligger for så vidt centralt til, idet det ikke kommer til å ligge mere enn 11 km. fra nærmeste jernbanestasjon når Sørlandsbanen blir åpnet til Gyland. Avstanden til Flekkefjord er ca. 38 km.

Det har vært nødvendig å utføre betydelige senknings-, regulerings- og grøftningsarbeider. Gjennom feltet går Ryggåna som kan få en forholdsvis stor vannføring i flomtider, da der ikke er noe reguleringsbasseng i nedslagsfeltet ovenfor bureisingsfeltet. Dette vassdrag er senket og regulert i en lengde av 780 meter. Dessuten er der gravet 2069 meter kanaler og åpne grøfter, eller tilsammen 2849 m. Utgiftene hertil beløper sig til ca. kr. 9000.00. Til gårdsveier er bevilget kr. 800.00, og til administrasjon, tilsyn, kassererarbeide, lysinger og skatter er medgått ca. kr. 600.00. Regnskapet er ennå ikke helt avsluttet.

Feltet er delt i tre bruk og solgt til følgende priser:

Sørheim,	areal 242,4 dekar, derav dyrkbart 77,4 dekar,	kr. 1800.00
Vestheim,	» 313,3 »	—»— 93,3 » » 1200.00
Norheim,	» 325,5 »	—»— 75,5 » » 2500.00

III. Egså feltet blev av landbruksselskapet innkjøpt i 1934 av Aseral kommune for kr. 10.000.00. Feltet har et totalareal på

5392 dekar. Derav er 283 dekar dyrkbart og resten skog, beite og snaufjell.

Feltet ligger ca. 11 km. fra hovedveien i Mandalen og ca. 7 km. fra bygdevei til Tveit i Aseral. Fra Tveit til Egså arbeides der nu ny vei under ledelse av Vest-Agder veivesen. Til denne vei har Landbruksdepartementet gitt et bidrag på kr. 20,000.00 av bevilgningen til bureisingsveier. Denne vei vil få betydning for 4 andre gårder utenom Egså, og det er mulig at den i fremtiden vil bli gjennomgangsvei til Hornnes i Setesdalen.

På feltet er utført et større senkningsarbeide for å få tørrlagt ca. 120 dekar dyrkningsjord. Ved senkningsarbeidet er der tatt ut ca. 600 kubikkmeter fjell på en lengde av 60 meter. Dessuten er der gravet 953 meter åpne grøfter, eller tilsammen 1013 meter. For dette arbeide er betalt kr. 5710.00.

Til to av brukene må der oparbeides gårdsvei på 810 meter. Av denne vei er 640 meter ferdig, og herfor er betalt kr. 2180.00. Der gjenstår således 170 meter, og i dette arbeide inngår en forholdsvis kostbar bro over Egsåelven. Arbeidet vil bli utført til sommeren.

Feltet er delt i 3 bruk og disse er allerede solgt.

Stinemyr,	1838 dekar, derav dyrkbart 80 dekar, pris kr. 2300.00
Brubakken,	1771 » —»— 80 » » » 2800.00
Tjønnstean,	1783 » —»— 123 » » » 3400.00

Alt byggemateriell kan hugges i skogen og foredles på stedet, idet kommunen har stående sagbruk og høvleri like ved brukene. Dessuten er det så meget skog at der kan hugges en del årlig. Til brukene er også betydelige beitearealer, så det skulde bli bra bruk for bureisingsmenn, og særlig vil sauehold passe.

IV. Horrislandsfeltet på Horrisland i Øvrebø blev innkjøpt i 1934 av John og Torjus Horrisland for kr. 9184.45. I dette beløp inngår en stemrett på kr. 125.00 som blev kjøpt av en annen eier. Feltet har et totalareal på 665,5 dekar, og av dette areal er 179 dekar dyrkbart og ca. 470 dekar forholdsvis god skog. Av det dyrkbare areal er ca. 14 dekar naturlig eng. Også på dette felt er der utført et stort senknings- og kanaliseringsarbeide for å få det tilstrekkelig tørrlagt. Ialt er der gravet 1800 m. kanaler og åpne grøfter, og for dette er betalt kr. 4853.50. Det er god vei til gården Dynestøl som ligger ca. 500 m. fra bureisingsfeltet. Fra Dynestøl og til feltet er der såpass vei at den kan regnes som hjulvei. Det var da planen å utbedre denne vei og så bygge en gårdsvei over feltet på 1 km. Denne gårdsvei og utbedringen av den eldre vei var beregnet til å koste kr. 4000.00. Ved underhandling med opsitterne på Dynestøl, Horrisland og Fleskåsen samt Øvrebø kommune, er det nu besluttet å bygge offentlig vei over feltet. Denne vei er ca. 3 km. lang, er kalkulert av veivesenet til ca. kr. 18,000.00. Landbruksdepartementet har gått med på å yde kr. 4500.00 til veien. Resten av utgiftene dekkes av veifondet og de andre opsit-

terne. Dette veibygg har stor betydning for bureiserne, idet de blir spart for vedlikeholdet, og så snart veien er ferdig vil der antagelig komme til å gå daglig melkerute til Kristiansand. Avstanden til Kristiansand er ca. 30 km. Feltet er delt i to bruk og solgt.

Bruket på Nedre Tjovemyr har et areal på 306 dekar, og derav er 85 dekar dyrkbart, pris kr. 4200.00.

Øvre Tjovemyr har et areal på 359,5 dekar, derav 94 dekar dyrkbart, pris kr. 3700.00.

Til disse bruk er der også tilstrekkelig skog til byggematerialer, og der vil også årlig kunne selges litt fra skogen.

V. Hauglandsfeltet på Haugland i Hægeland blev også innkjøpt i 1934 for et beløp av kr. 4544.00. Det samlede areal utgjør 412 dekar, og derav er dyrkbart 160 dekar. På dette felt skal der ikke utføres mere grøftningsarbeide av det offentlige enn senkning av et tjern, som er beregnet å ville koste kr. 750.00. Dessuten skal der oparbeides en gårdsvei på 1280 m., som er bortsatt for kr. 3040.00.

Feltet er delt i to bruk, Heimtun og Framnes.

Heimtun har et areal på 212 dekar og derav er 100 dekar dyrkbart, og solgt for kr. 2544.00.

Framnes har et areal på 200 dekar, derav dyrkbart 60 dekar, og solgt for kr. 2000.00.

På begge brukene kan hugges en stor del av byggematerialene.

I 1935 er innkjøpt to nye felter, nemlig på Mydland i Gyland og en parsell av Fjotland prestegård i Fjotland.

VI. Feltet på Mydland grenser inn til det tidligere nevnte Ryggfelt og blir i grunnen en fortsettelse av dette. Feltet er opmålt og har et areal på 3040 dekar. Av dette areal er 44 dekar dyrket mark, 35 dekar naturlig eng, 292 dekar dyrkbar myr og 2594 dekar skog, fjell og beite. Feltet er delt i 4 bruk, idet der først vil bli frasolgt et gammelt bruk som inngår i feltet. Dette bruk vil få ca. 45 dekar dyrket jord, 35 dekar naturlig eng og 686 dekar skog, fjell og beite. Bureisingsbruket Sørbø vil få 10 dekar dyrket jord og 72 dekar dyrkingsjord, Bø 80 dekar dyrkingsjord og Nordbø 106 dekar dyrkingsjord. Arealet av skog, beite og fjell vil bli henholdsvis for de tre brukene 761, 768 og 825 dekar. For det samlede felt er betalt kr. 15,572.00. Arbeidet på feltet er ennå ikke planlagt, det vil bli gjort til våren. Det vil bli et forholdsvis stort kanaliserings- og grøftingsarbeide, og der vil antagelig trenges ca. 2200 m. kanaler og åpne grøfter.

VII. Fjotlandsfeltet er på 1107 dekar. Av dette areal er 183 dekar dyrkbar myr, 445,9 dekar fastmark med skog og beite, hvorav et større areal kan dyrkes, og dessuten 493 dekar beitemark som egner sig til beite for sau og ungdyr. For feltet er betalt kr. 10,000. Skogens kapitalverdi efter 4 % er satt til kr. 4000.00.

På dette felt må der utføres adskillig både vei- og senkningsarbeide, men ingen av disse arbeider er planlagt og beregnet. Dette vil bli gjort til våren. Feltet vil antagelig bli utparsellert i 3 bruk.

Av foranstående vil det fremgå at selskapet ialt har kjøpt følgende felter:

Hønemyr i Finsland	1283,7	dekar,	innkjøpspris	kr.	15,858.60
Rygg i Gyland	881,2	»	—»—	»	5,600.00
Egså i Åseral	5392,0	»	—»—	»	10,000.00
Horrisland i Øvrebø	665,5	»	—»—	»	9,184.45
Haugland i Hægeland	412,0	»	—»—	»	4,544.00
Mydland i Gyland	3040,0	»	—»—	»	15,572.00
Fjotland i Fjotland	1107,0	»	—»—	»	10,000.00

Tilsammen 13681,4 dekar, innkjøpspris kr. 70,759.05

Under forutsetning av at Fjotlandsfeltet blir delt i 3 bruk, vil der på disse felter bli ialt 22 bruk, hvorav 21 bureisingsbruk og 1 eldre bruk.

LITT OM BUREISING OG JORDDYR KING I VEST-AGDER.

Av fylkesagronom R. Njerve.

FYLKET består hovedsakelig av nord-sydgående daler med heller lave avrundede heier mellom dalene. Fjellgrunnen er grunnfjellsbergarter med undtagelse av en kyststripe vestenfra til Lyngdal, hvor vi har en snipp av Egersundfeltets yngre eruptiver. All fjellgrunn er altså hårde saker som forvitrer langsomt.

Jordbunnen i dalene er særlig elvesand i de ytre strøk og elvesand og breavleiringer i indre strøk. Kystbygdene i den østlige del har en del marin leir. Dalfyllingene ligger ytterst noen få meter over havet og stiger langsomt innover. Åseral kirkebygd ligger således i dalbunnen ca. 8 mil fra kysten og 270 m. o. h. Det meste av dalejorden er opdyrket. Selve dalsidene er oftest så bratte at det ikke er noen bebyggelse i liene. Derimot er det adskillig dyrket jord og bebyggelse på heiene, både enkelte gårder og hele bygdelag. I de indre bygder ligger de fleste heiegårder 350—500 m. o. h., lengere ute betydelig lavere. Heiebebyggelsen er fra gammelt ganske naturlig knyttet til de forholdsviis tørre og varme breavleiringer med grunne myrparti inn imellem. I de senere år er heiegårdene utvidet betydelig, særlig ved nydyrking av myr. Det tales og skrives om mange nedlagte heiegårder, og der er noe i dette, men det gjelder særlig brattlendte eller vannsyke bruk med lite dyrket jord og små utvidelsesmuligheter. Flere av de fraflyttede heiegårder drives nu som øygarder til bruk nede i dalen. Dalegårdene er ofte så opdelt at kombinasjon med en øygaard er eneste utvei til fullt arbeid og underhold for en familie.